

Dajme pacientom do rúk moc: informácie o vzťahoch zdravotníkov a zdravotníckych firiem

Spolupráca zdravotníkov a zdravotníckych firiem¹ je bežnou a spravidla veľmi prospešnou aktivitou pre pacientov, ktorí dostanú kvalitnejšie lieky či vzdelanejších lekárov. Existujú ale aj situácie, kedy lekár i v dôsledku legitímnej spolupráce môže byť náchylný predpisovať pacientovi lieky konkrétnej firmy. Lekárnik môže byť náchylný odporúčať konkrétny liek. Môže sa tak stať, že lekár či lekárnik pacientovi neponúkne najvýhodnejšiu a najlepšiu možnú liečbu. Na druhej strane aj oprávnené príjmy² od zdravotníckych firiem sú neraz vnímané ako úplatky. Nedostatok informácií o tejto spolupráci tak zároveň podporuje nedôveru pacientov voči lekárom.

Informácie, ktoré majú pacienti k dispozícii dnes, sú roztrúsené a neúplné. Preto sú prakticky nepoužiteľné.³ **Aby mali pacienti lepšiu kontrolu nad svojou liečbou, potrebujú byť lepšie informovaní o vzťahoch zdravotníkov a farmaceutických firiem. Kvalitnejšie informácie tiež prispievajú k zlepšeniu vnímania spolupráce lekárov a firiem a tým budú podporovať dôveru pacientov v lekárov.**

Z toho dôvodu navrhujeme riešenia, ktoré zvýšia transparentnosť finančných vzťahov medzi zdravotníckymi pracovníkmi a zdravotníckymi firmami: zaručiť, aby pravidlá platili pre tých s najväčším dosahom na voľbu liekov; zabezpečiť zverejňovanie informácií v takej podobe, aby boli skutočne dostupné pacientom a do tretice, zaviesť dohľad nad dodržiavaním pravidiel a sankcie za ich porušovanie.

1. Povinné osoby: lekári, lekárnici, farmaceutické firmy

Podľa zákona dnes majú svoje príjmy od zdravotníckych firiem i tretích osôb hlásiť všetci zdravotnícki pracovníci. K tým patria lekári, lekárničky, sestry, ale i laboranti, dentálni hygienici, sanitári a ďalší. Tých je na Slovensku niekoľko desiatok tisíc.

Významný vplyv na voľbu liekov pacientom majú pritom najmä lekári a lekárničky. Tí zároveň najčastejšie spolupracujú so zdravotníckymi firmami. Vplyv ďalších zdravotníkov je podstatne menší.

Zdravotnícke firmy výdavky na jednotlivých zdravotníckych pracovníkov dnes hlásiť nemusia. Nehlásia ich ani rôzne sprostredkovateľské firmy, ktoré pre zdravotnícke firmy organizujú napríklad lekárske kongresy. Zo zákona teda máme k dispozícii informácie o zdravotníkoch s malým vplyvom na voľbu pacientov, nemáme však informácie od firiem, ktoré by umožnili krížovú kontrolu príjmov lekárov a lekárnikov.

¹ Výrobcovia a veľkodistribútori liekov, výrobcovia zdravotníckych pomôcok, výrobcovia dietetických potravín.

² Finančné i nefinančné príjmy vyplývajúce zo spolupráce, napríklad: náklady na vzdelávanie sa na odborných podujatiach, odmena za spoluprácu na odborných štúdiách či za konzultácie.

³ Zdravotníci dnes hlásia svoje finančné i nefinančné príjmy od firiem i tretích osôb ministerstvu zdravotníctva, farmaceutické firmy hlásia účastníkov vzdelávacích podujatí Národnému centru zdravotníckych informácií, a spoluprácu na intervenčných a neintervenčných štúdiách Štátnemu ústavu pre kontrolu liečiv.

Preto navrhujeme:

1. Povinnosť hlásiť svoje príjmy od zdravotníckych firiem i tretích osôb⁴ budú mať lekári a lekárnici, nie všetci zdravotnícki pracovníci, ako je tomu dnes. Pravidlá tak budú platiť pre tých s významným dosahom na liečbu pacientov.
2. Výdavky na každého lekára a lekárnika jednotlivo budú tiež hlásiť zdravotnícke firmy. Porovnanie hlásení lekárov a lekárnikov na jednej strane a firiem na druhej strane odhalí nezrovnalosti.
3. Aby bolo možné kontrolovať plnenie ohlasovacích povinností, štát by mal viesť spoľahlivú evidenciu všetkých lekárov, farmaceutov a firiem, ktorí sú povinní hlásiť informácie o vzájomných finančných i nefinančných vzťahoch.
4. Štát by mal tiež zvážiť akým spôsobom zbierať informácie od „sprostredkovateľských“ firiem, ktoré z finančných prostriedkov zdravotníckych firiem organizujú kongresy či inú spoluprácu so zdravotníkmi.

2. Čo a ako hlásiť

Informácie o konfliktoch záujmov hlásené zdravotníkmi a firmami sú dnes často neúplné a v zlej kvalite. Pacient sa z nich nedozvie akému konfliktu záujmov jeho lekár či lekárnik môže čeliť. Informácie sú pre pacientov tiež zle dostupné, keďže sú roztrúsené v tisíckach dokumentov na internetových stránkach viacerých inštitúcií. Pacient tak má prakticky nulovú možnosť nájsť informácie o svojom lekárovi.

Spôsob hlásenia informácií tiež zbytočne zaťažuje úrady. Tie dostávajú od zdravotníkov a firiem informácie vo forme samostatných dokumentov, následne ich musia jednotlivo zverejňovať na internete.

Krajský chirurgický seminár		
Prívisko:	Miesto pôsobenia:	Podpis:
Pachoval	KPRECH - UNP - KE	
Čludron'	RDG - UNLP - KE	
Košík MARIÁN	C.oplast A/S	
ZISCHKO Zolt	Ch. kel	
Lukáčová	T.ú.ú.ú.ú.ú.	
URÁŇ VLADIMÍR	CHIR. AOB. OUP, UNP	
Helik Štefan	I. ú.ú.ú.ú.	
Latková Iveta	I. ú.ú.ú.ú.	

Obrázok 1: Ukážka oficiálneho hlásenia zoznamu zdravotníckych pracovníkov, ktorí sa zúčastnili na vzdelávacej akcii

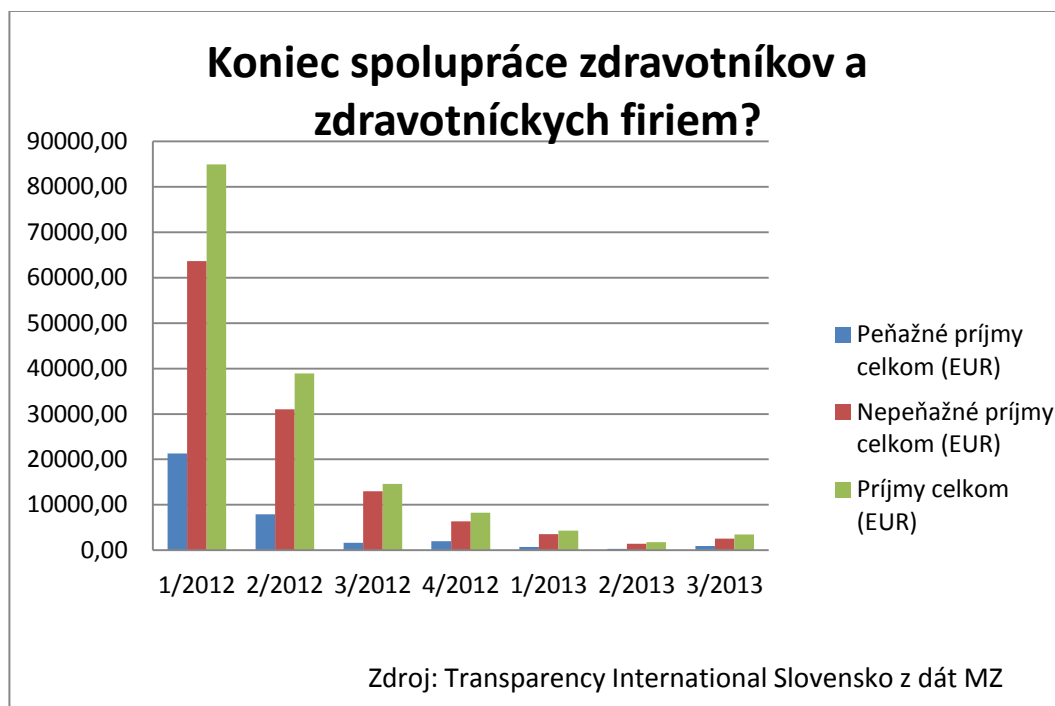
⁴ „Tretie osoby“ dnes v legislatíve nie sú definované. Lekári a lekárnici by ale mali hlásiť všetky príjmy súvisiace s výkonom ich povolania financované i z iných zdrojov ako od zdravotníckych firiem, okrem hlavnej pracovnej náplne. Takými príjmami môžu byť napríklad náklady na odborné vzdelávacie podujatie hradené nie zdravotníckou firmou, ale organizáciou, ktorú firma poverila.

Preto navrhujeme:

1. Tak ako doteraz, budú lekári a farmaceuti povinne hlásiť nasledovné informácie: meno lekára alebo lekárnika a jeho pracovisko, názov firmy, výšku peňažného či nepeňažného príjmu lekára alebo farmaceuta a charakter spolupráce. Súčasne budú tie isté údaje hlásiť i zdravotníckej firme. Lekári a farmaceuti bez príjmov od zdravotníckych firiem budú hlásiť nulové príjmy, čo zlepší možnosť ich kontroly.
2. Informácie budú hlásené na jedinom internetovom portáli, čo k nim pacientom umožní jednoduchý prístup. Na portáli bude informácie možné prehľadávať na základe zvolených kritérií a tiež ich stiahnuť vo formáte umožňujúcom analýzu.
3. S cieľom zníženia administratívnej záťaže úradov budú povinné subjekty nahlasovať informácie výhradne v elektronickej forme priamo na internetovom portáli, kde budú automaticky zverejnené. Jednorazová investícia do portálu sa rýchlo vráti ušetrením na platoch úradníkov.⁵
4. Príjmy by mali byť hlásené aspoň raz ročne.

3. Sankcie a dohľad

Na Slovensku sú viac ako dve desiatky tisíc lekárov a tisícky lekárnikov. Svoje príjmy však hlási iba hŕstka z nich. Za júl, august a september 2013 nahlásilo svoje príjmy dokopy 106 osôb, z toho iba 8 lekárov. Dôvodov môže byť viacero. Svoju povinnosť ignorujú, o povinnostiach nevedia, alebo tvrdia, že sa ich netýkajú. Znižuje sa tiež celková suma nahlásených príjmov. Zatiaľ čo v prvom štvrtroku 2012 bolo nahlásených takmer 85 tisíc eur, v treťom štvrtroku priznali už len niečo vyše 3 tisíc eur, v druhom štvrtroku 2013 dokonca necelých 2 tisíc eur. Na tých, ktorí svoje príjmy nenahlasujú, nikto nedohliada a nehrozia im žiadne sankcie.

Obrázok 2: Peňažné a nepeňažné príjmy zdravotníkov

⁵ V roku 2013 Transparency International Slovensko na tvorbu podobného portálu „[Transparentní lekáři](#)“ vynaložila tisíc eur.

Preto navrhujeme:

1. Zaviesť sankcie pre lekárov, lekárnikov a firmy, ktorí si nesplnia svoju zákonnú povinnosť nahlasovať príjmov od farmaceutických firiem.
2. Ustanoviť orgán, ktorý bude zodpovedný za dohľad nad dodržiavaním zákona, udeľovanie sankcií a ich vynucovanie (napr. Daňový úrad, ŠÚKL).
3. Zaručiť informovanosť lekárov o ich zákonných povinnostiach prostredníctvom vzdelávania, informačných materiálov či seminárov.